

Velthuyzen

Reichen Thomas a Kempis

3136

Rgo

$\frac{161}{376}$

WED. J. R. VAN ROSSUM.

161

376

DE RELIEKEN VAN THOMAS A KEMPIS.

Toen in 1880 wijlen Mgr. O. A. Spitzen zijn beroemd werk uitgaf: *Thomas a Kempis als Schrijver der Navelging gehandhaafd*, wijdde Mr. J. J. van Doorninck aan dit uitstekend boek eenige waardeerende bladzijden, welke hij aldus besloot:

„ „What have the good people of Zwolle done in any way to commemorate, or preserve, or honour the name of Thomas a Kempis?” vroeg mij dezer dagen ds. Kettlewell. En ik heb niet zonder schaamte moeten erkennen, dat het gebleven is bij een niet verwezenlijkt plan (1862) om een gedenkteeken voor hem op te richten. Het werk van den heer Sp. betaalt een goed deel onzer oude schuld; niet de geheele. En, hoewel ik geen groot voorstander ben van het verheerlijken van personen door het oprichten van gedenkteeken(en), zoude ik meenen, dat, waar Italië voor den gewaanden en onbelichaamden *Gersen* een sierlijk monument in Cararisch marmer gesticht heeft, Nederland den waren man niet verloochenen, maar zichtbaar huldigen moet. Wie daarvoor sympathie gevoelt, moge het doen blijken” ¹⁾.

Inderdaad, wij hebben jegens den grooten Agnietenberger heel wat goed te maken. 't Wordt hoog tijd, dat wij ophouden jegens dat sieraad van Nederland slechts onverschilligheid te koesteren.

Zoo weinig acht slaan wij op den Kempenaar, dat velen zelfs niet eens weten, waar zijn gebeente rust; dat men omtrent zijne relieken den grofsten onzin openbaar maakt, welke door het couranten-lezend publiek als eene belangwekkende historische bijdrage genoten en door de dag- en weekbladen met de grootste waardeering overgenomen wordt.

¹⁾ *Provinciale Overijselsche en Zwolsche Courant* van 3 Januari 1881.

Zoo geschiedde het nog in het laatst van het vorige jaar, toen in *De Telegraaf* een verslag verscheen van een artikel over Thomas a Kempis en diens relieken, een pennevrucht van de hand des heeren Jhr. Salvador, door dezen in een Fransch tijdschrift geplaatst. Uit *De Telegraaf* ging het „interessante” artikel over in andere bladen, o. a. ook in de *Kamper Courant*, die, blijkbaar zeer ingenomen met de belangwekkende bijzonderheden door dezen causeur op historisch gebied aan het licht gebracht, haar lezers op een uitvoerig verslag onthaalde.

Ik kan onmogelijk instemmen met den lof door genoemde bladen den schrijver gebracht. Het artikel toch wemelt van onnauwkeurigheden en, erger nog, van onjuistheden, welke als vast staande feiten worden meegedeeld met eene stelligheid, alsof hier eene in de geschiedenis van Overijsel doorkneed historicus het woord voerde.

Goed beschouwd, is zulk een erbarmelijk knutselwerk geene ernstige wederlegging waard, doch het gezag, waarmede deze causeur optreedt, de stellige toon, waarop hij zijne ontdekkingen(?) aan de markt brengt, zullen allicht — daar weinigen in de gelegenheid zijn om de juistheid van des schrijvers mededeelingen aan een onderzoek te onderwerpen — in de toekomst aanleiding geven tot allerlei dwalingen omtrent den persoon van Thomas a Kempis; redenen, die mij bewogen eene korte wederlegging te schrijven en tegenover de fictiën van Jhr. Salvador de ware geschiedenis der relieken van den grooten Agnietenberger te stellen.

't Is waar, wat ik hier mededeel is in hoofdzaak reeds gegeven door Mooren: *Nachrichten über Thomas a Kempis*, die, in het vijftiende hoofdstuk van genoemd werk: *Die Grabstätte des Thomas a Kempis und die Erhebung seiner Gebeine* en verder in den aan dit werk toegevoegden *Codex diplomaticus*, de geschiedenis van het wedervinden der relieken van Thomas en hare verdere lotgevallen heeft te boek gesteld. Doch niet

ieder heeft Mooren bij de hand, en het feit zelf, dat een onzinnig verhaal als dat van Jhr. Salvador door Katholieken en Protestanten met belangstelling gelezen wordt en zonder tegenspraak blijft, geeft mij voldoende waarborg, dat ik geen overbodig werk verricht met nogmaals de toedracht van het weder vinden der gebeenten van den eerbiedwaardigen dienaar Gods te verhalen.

„Na eene schilderachtige beschrijving — zoo luidt genoemd verslag van de *Kamper Courant* — van zijne reis naar Zwolle en Kampen tot onderzoek naar de in de eerste stad bewaarde overblijfselen van den beroemden monnik der vijftiende eeuw, welke naar de meening van den schrijver ontwijfelbaar de schrijver is van de *Imitation de Jésus Christ* ¹⁾, besluit jonkheer Salvador zijne zeer interessante beschouwing aldus:

„Zoo groot is de ondankbaarheid der menschen, dat op den oogenblik, dat de stad Vercelli een standbeeld opricht ter eere van den schrijver van de *Imitation de Jésus Christ*, daarbij voor model nemende Jean Gersen, een nimmer bestaan hebbende persoonlijkheid, die niets anders is dan de zoon van een spelfout (wij vragen nederig versoeking aan zijn verdediger Mgr. Kardinaal Alimonda, aartsbisschop van Turijn), op den oogenblik, dat de laatste uitgave van het woordenboek van Larousse de *Imitation de Jésus Christ* toeschrijft aan den kanselier Gerson, met deze bijvoeging: „deze meening is algemeen aangenomen tegenwoordig”, — laten de Nederlanders Thomas à Kempis zonder standbeeld, zonder gedenkteeken. Eenige geloovigen hebben nu en dan den wensch geuit van op den berg Sint-Agnes (Kloosterberg) nabij Zwolle, eene kerk te zien oprichten gewijd aan hem, die daar woonde bijna vijf eeuwen geleden en waarin de kostbare relikkenkast zou geplaatst worden, die wij niet zonder moeite hebben ontdekt in de sacristie van een protestantsche kerk te Zwolle; maar die zeldzame roepstemmen zijn zonder weerklank gebleven.

¹⁾ Wat mag toch wel de redactie van de *Kamper Courant* bewogen hebben den titel van Thomas' meesterwerk in het Fransch te geven? Zou de redactie in de meening verkeeren dat de *Imitatio Christi* oorspronkelijk in het Fransch geschreven werd?

Die onverschilligheid, die vergetenheid stuit en verdriet ons innig, en wij zouden geneigd zijn bittere verwijten te doen aan onze land- en geloofsgenooten — de Nederlandsche Protestanten — zoo goed als aan de Katholieken, als die schoone woorden van den schrijver van de *Imitation* ons niet in het geheugen kwamen: „Diegene alleen is waarlijk groot, die een groote goedheid heeft. Diegene alleen is waarlijk groot, die klein is in zijn eigen oogen, en die voor niets de grootste eerbewijzingen telt. Diegene alleen is waarlijk wijs, die alle dingen op aarde veracht om te gelooven in Jezus Christus”.

Zoo zij het.” ”

„Thomas à Kempis woonde ten tijde van de hertogen uit het Bourgondische huis in het *Cellebroedersklooster* ¹⁾ nabij Zwolle, gedurende een-en-zestig jaren.

In de godsdienstoorlogen van de zestiende eeuw werd het klooster verwoest. Thans staan er daar ter plaatse twee gebouwtjes, eene school en eene herberg, en voorts is er een protestantsch kerkhof. Daar ter plaatse was vroeger het kerkhof van het klooster waar Thomas à Kempis in 1471 begraven werd ²⁾. Bij den inval der Fransche [?] troepen in 1672 deed de keurvorst van Keulen de doorkist met groote staatsie overbrengen naar de Sint-Jozefs kapel te Zwolle (op 10 Aug. 1672). Men opende toen de kist, en het skelet, voor zoverre het nog bestond, werd uit elkander genomen en te zamen geplaatst in een reliekenkast van eikenhout, met dit opschrift in koper gegraveerd: „Reliquiae Pii Thomae a Kempis”. De kast bleef in de Sint-Jozefs kapel tot in 1809, toen het gebouw werd afgebroken, en de relieken werden overgebracht naar de protestantsche Sint-Michiel kerk, waar zij nog zijn. De onderkaak is er in 1847 uitgenomen, en door den Kardinaal Pitra overgebracht naar de Abdij der Benedictijnen te Solesmes. Jonkheer Salvador heeft den schedel van Thomas à Kempis mogen opmeten. De omtrek is twee-en-vijftig, de langste middellijn is achttien en de kortste middellijn dertien centimeters. „Die afmetingen, zegt de schrijver, evenals de buitengewone hooge welving van den schedel bewijzen hoe schoon het

¹⁾ Ik cursiveer. Waarom noemt de schrijver het niet liever een *Jesüeten-collège*?

²⁾ Een nieuwe „blunder”. Thomas werd niet op het kerkhof maar in den trans van de kloosterkerk begraven.

hoofd is geweest, hoezeer de fakulteit der vereering ontwikkeld was en hoe machtig de hersenen waren."

De schrijver haalt ook de woorden van Leo XIII aan: „*De Imitation de Jésus Christ* is het boek zonder wedergade gebleven van de katholieke wijsbegeerte, beter werk werd nimmer geschreven.” "

Tot zoover het verslag der *Kamper Courant*.

Ik zal hier geen philippica houden tegen de schendende hand, die den alouden Sint-Agnietenberg in „den berg Sint-Agnes" veranderde; ik zal evenmin stilstaan bij de ergerlijke vergissing, die de schrijver beging, toen hij zonder blikken of blozen verhaalde, dat Thomas a Kempis gedurende 61 jaren woonde in het *Cellebroedersklooster* nabij Zwolle; bij het vermakelijke referaat, dat Paus Leo XIII de *Navolging* onder de philosophische werken rangschikt; bij het onzinnig verzinsel, dat de Katholieken — want dezen zullen toch wel de geloovigen zijn, welke Jhr. Salvador bedoelt — eens den snuggeren inval zouden gehad hebben, eene kerk te bouwen, gewijd aan iemand die noch geanoniseerd noch gebeatificeerd is, die zelfs, voor zoover mij bekend, officieel nog niet eens den titel van venerabilis of „eerbiedwaardige" draagt; — genoeg zij het, even op deze dingen te wijzen, om te doen zien, dat wij te doen hebben met een man, die, zonder zich ook maar de meest elementaire kennis van zijn onderwerp verzameld te hebben, ex tripode is gaan orakelen.

Waar ik vooral op wensch te wijzen, is de zinsnede, waarin de schrijver beweert, dat hij niet zonder moeite de kostbare relikenkast, welke het gebeente van Thomas zou bevatten, ontdekt heeft in de sacristie van een *protestantsche* kerk te Zwolle, eene mededeeling, welke later nog aangevuld wordt met de opmerking, dat de relieken tot het jaar 1809 in de Sint Jozefskapel verbleven, maar in genoemd jaar, toen dit gebouw werd afgebroken, naar de protestantsche Sint Michiel zijn overgebracht, waar zij nog zijn.

Tegenover deze bewering stel ik mijne pertinente ontkenning. De relieken van Thomas a Kempis zijn nooit in eene *protestant-*

sche kerk geweest; zelfs in 1672, toen zij werden opgegraven, werden zij niet in een der Zwolsche kerken bijgezet, zelfs niet in de groote of St. Michielskerk — die destijds weder door de Katholieken gebruikt werd — maar „de Hoochweerdichste Cheurvorst van Ceulen — aldus de Aartspriester Arnold Waeyer ¹⁾ — onder wiens leiding de opgraving geschiedde, [heeft ze] voorts door zijn commissarius heer Meringh in mijn *Capelle, St. Jozef toegeeygent*, doen brengen, om hier te sullen verblijven ende wel bewaert worden, also datter niet vervreemt noch verstrooyt en souden worden”.

Over deze opgraving heeft Waeyer ons in zijn dagboek eene uitvoerige beschrijving nagelaten, van welke twee door den schrijver eigenhandig vervaardigde afschriften bestaan, die thans in eigendom toebehooren aan de parochie van den H. Michaël te Zwolle. Deze beschrijving is getiteld en luidt aldus:

ATTESTATIE

VAN 'T VINDEN DER GEBEENTEN VAN DEN GODTSALIGEN THOMAS
VAN KEMPEN OP S. AGNIETEN-BERGH, OFT GEMEYNLYCK
BERGH-CLOOSTER GENOEMT, BY SWOLLE, OP DEN
EERSTEN AUGUSTUS, OUDEN STIJL, IN 'T
JAAR ONZES HEEREN 1672.

Ick ondergeschreven attesteere midts desen, dat dese de Reliquien syn van den Godtsaligen Thomas van Kempen. Tot bevestinge der Waerheynt connen dese navolgende Redenen en Ken-teyckenen dienen.

Eerstelyck: Vind' ick in de *Chronycke* der Canonycken Regulieren van S. Agnieten Bergh, pag. 137, dat hij Thomas, „in transitu orientali”, dat is: in den Trans oft Pandt ten Oosten begraven licht.

Ten anderen: heb ick dickmaels van een Eerw. Priester ende een geleert Man, Licentiaat in de Godtheyt, met namen Volquerus

¹⁾ In zijn: *Attestatie van het vinden van het Gebeente van den Godtsaligen Thomas a Kempis* (gedrukt bij Mooren, *Nachrichten* etc.). Eene Latijnsche vertaling van deze attestatie bij Amort: *Deductio critica*, p. 322.

Herekinge, die, naer dat hij allhier te Swolle 44 jaren Pastoor hadde geweest, den 22 November in 't jaar 1662 gestorven is, geloort, dat dien Godtsa: Man Thomas van Kempen seven voeten in den Trans oft Pandt ten Oosten, van de choor-deur af te meten, be-graven lach, 't welck niemant ter werelt en wiste, dan ick alleen.

Oversulx, naer dat nu aldaer door last van den Doorluchtichsten en Hooghweerdichsten Heer Maximilianus Henricus Cheurvorst van Ceulen om de Reliquien van desen Godtsa: Man te soecken, omtrent drie weecken langh gegraven was ende de arbeyders by naer aen syn grafstede gecomen waren, gingh ick daer op staen, seggende: soo ghij Hem hier niet en vindt, dan en behoeft ghij niet meer te soecken; want myn reden hier van was de bovengemelte aenwysingen.

Hierna, te weten op den eersten Augusti, synde donderdach, syn de gemelte Reliquien ofte gebeenten van ons gevonden, maer wij en dorsten deselve niet cleveren ende opnemen sonder kennisse ende commissie van den gemelten Doorluchtichsten Heer. Oversulx dese ongeroert gebleven syn.

Als wij nu te Swolle wederom gecomen waren, is dit vinden syn Doorlucht bekent gemaeckt, die tersont ordre dede geven, datter twee ruijters noch denselven avondt derwaerts gesonden syn, die dese Reliquien liggende noch in haer rust-plaetse bewaeckt ende bewaert hebben.

Op den derden Augusti, synde saturday, syn wy naer dat wy van syn Doorlucht met volle commissie, last ende bevel gemachticht waren na S. Agnieten Bergh genaen ende hebben aldaer de gevonden rust-plaetse van den Godtsal: Thomas van Kempen geopent, ende een seer schoon gheraemte gevonden, zóó wel in ende aan malcanderen gevoecht ende geschickt, dat men daar af ontset ende be-weecht was.

Syn hoeft lach op torven soo goet ende gheef (ghelyck se noch te sien syn) als oftse eerst gegraven waren; ende het was ter rechter syden op de aerde gelegen, waer door dese rechter syde des hoofts een weynich geschonden is; syne tanden, noch wit synde, hadde hy alle in 't bovenste syns monts, maer door 't aenraecken vielen der twee oft drie uyt. Syne handen lagen noch Cruys-weges, te weten: de rechter over de slincker hant, hebbende noch alle vingers aen

de handen ende de tien en aen de voeten; maer de ribben ende schouder-bladeren waren vergaen. Hij hadde noch een stoeltien [stooltje] om den hals tot de schouders toe; de rest hiervan was vergaen.

Waer uyt noch meer andere redenen ende kenteykenen ontstonden, want:

I. Lach deze gheraemte van de choor-deur, wiens fundament noch tegenwoordich licht ende soo vast gemetselt is, datse met breekyzers soude moeten gebroken worden, seven voeten, soo de voorseyde over-leveringe oock meldet. Trecke hier aen de vasticheyt der choor-deuren fondament, omdat aen de seven voeten met meten niet te misten en was ende daerom oock tusschen beyden soo net uyt-kwamen datter niet een stroo-brete aen en scheelde.

II. Hy was de alder-naeste by 't choor liggende als de weerdichste van alle de andere, die oock in de selve Trans oft Pandt lagen, ja, dat noch meer is, nooyt en isser yemant in desen Trans naerder by het choor begraven geweest als dese Godtsal: man. Soo lichtelyk te bewysen is:

Want desen gantschen Trans oft Pandt door cost men volcomelyk weten, waer dat ooyt eenige graf-steden geweest syn ende dat uyt zwarte strepen ende linien, die sich daer in 't sandt verdoonden, hebbende de gelyckheyt van een tombe ofte dood-kiste, sooveel haer langhde ende breete belanght; want men sach daer claerlyk twee lange swarte strepen ofte linien ende twee corten naer de groote als de doot-kiste geweest was; welcke twee strepen ofte linien, soo men oordeelde, van 't lyck der doot-kisten plancken veroorsaect waren; welcke strepen ofte linien tusschen ['t] choor ende syn gheraemte niet en waren ende diensvolgens hij als de alderweerdichste naest bij 't choor begraven is.

III. Hy lach seer diep begraven met syn voeten onder 't fundament des Trans, soo men aen de andere niet en sach, ter oorsaecke dat hy er niet lichtelyk opgegraven ende uytgehaelt en soude worden.

IV. Leest men in syn leven dat hij onder de middelmate van stature geweest is; dies is hy alldaer gemeten ende drie vinger breed

corter als ses voeten, synde de middelmaect van der menschen stature bevonden ¹⁾).

V. Is de reden, wegen de costelyckheyt van syn gemelte stoeltien: Gerardus Gortbeen, den tweeden naest hem liggende, hadde oock noch een stuckjen van een stoel om syn hals, maer was van grof laken; maer de syne was van wit-satyn met swarte bloemties, welcke den Hoogh-gedachten Cheurvorst van Ceulen voor sy[n] selven gehouden ende medegenomen heeft.

VI. Is aenmerckens-werdich datter schoone bloemties gevonden syn, niet verspreyt maer t' samen in een bosschien gewassen, die alsoo fraey Eierlyck ende bloeyende waren als de bloemen in 't saysoen des Mays konnen wesen.

Dese bloemties, als gewortelt in den enkel van den slinker voet binnen beens, waren omtrent een voet hooch recht opstaande gewassen synde van couleur wit, root ende geel, welcke ik met mijn rechter hant daer uyt te gelyck getrokken hebbe.

Sy waren thien voeten met de aerde, ick segge met sandt bedeckt, want dit gedachte clooster op eenen sandt-bergh S. Agnieten toegewijdt gelegen was, welck sandt soo dicht, stijf ende vast in een gehecht, bekleeft ende gesloten was, dat het met grooten arbeyt ende moeyte daer uyt moest gegraven worden.

Ende daerom worden dese schoone bloemties by de Wyssen voor 't grootste Mirakel-teycken gehouden, midts haer de sonne niet beschijnen en coste.

VII. Vondt men alleen ende nergens anders leem in syn grafstede waermede de kiste tot een langer ende beter bewaringe syns lichaems rontsom bestreken ende beleemt was.

VIII. Hier comt noch by dat de gemelte *Chronycke* seght: pag. 137: dat hij Thomas van Kempen ad latus fratris Petri Herbert: ter syden ende oock naest frater Peter Herbert eenen diaken begraven is.

Desen Petrus Herbert, soo de selve *Chronycke* secht: pag. 135: was cleyne van persoon ende soo teer van complexie ende natuer, dat hij de gesette regelen niet en coste onderhouden.

¹⁾ „Infra mediocritatem”: P. Herb. Rosweyde, *Vindic.* p. 115.

Aengaende syn grafstede, synde naest den Godtsal: Thomas van Kempen, vindt men wel de ken-teyckenen van een kiste, te weten: swarte strepen ofte linien in 't sandt, hebbende de gelyckheyt van een doot-kiste, maer een leege plaetse; soo dat desen diaken Petrus Herbert wegen syn teerheyt ende swackheyt des lichaems geheel vergaen was sonder yet van hem te vinden.

Desgelijcks secht de selve *Chronycke*: pag. 136: dat desen Petrus Herbert begraven is „ad latus fratris nostri Gerardi Cortbeen” (soo den Godtsal: Thomas van Kempen in deze syne chronyck selfs schryft) ter syden van onsen frater Gerardus Cortbeen.

Dewelcke is geweest een priester te Harderwyck geboortich, vroom ende sterck, quia erat homo fortis et aptus ad communes et graves labores. Ibid. p. 134.

Syn gheraemte vindt men naest de leege plaets, daer Petri Herberts grafstede was, hebbende noch een stuckien van een stoel, synde van grof laken, om syn hals; ende men coste aen syn gebeente wel sien, dat hy een groot, robust ende sterck man geweest was, ende dien volgens bequaem, om in den ooght ende des winters hout te houwen ende andere gemeyne sware wercken te doen.

IX. Ick hebbe Veram Effigiem Thomae a Kempis in mijn capelle hangen, waer op 't eranium van dese syne gheraemte seer wel gelykende is.

Uyt alle dese voors. redenen ende kenteyckenen can men genoech sluyten, dat de boven gemelte ghebeenten syn van den Godtsal: Thomas van Kempen.

Welcke ghebeenten noch seer ordentelyck ende vast aen een gevoecht ende gehecht waren, maer syn hier ter plaetse op den 3 Augusti deses jaers, in de tegenwoordicheyt van den Hooghweerdigen Domheer ende syns Doorluchts Commissarius Hendericus Meringh, Doctor der beyder Rechten, heer Emanuel van Twenhuysen, Doctor der beyder Rechten ende scholte van Swolle, Pater Franciscus Corlui, Casparus Everardus Schrieck, beyde Paters der Canonicken Regulieren, alsoock van my hier onderschreven ende meer andere, eerst van P. Corlui, maer dese flaeu werdende voort van P. Schrieck uyt malcanderen genomen.

Hierna syn dese gebeenten van desen Godtsal: man uyt syn rust-

plaetse, daer hy twee honderdt jaren en eene gelegen ende gerust hadde, cerweerdelyck opgenomen in een carosse geset ende tot binnen Swolle gebracht.

Welcke voorts den voornoemden Doorluchtichsten ende Hoogweerdichsten Cheurvorst van Ceulen door syn gemelten Commissarium Heer Meringh in myn capelle, S. Joseph toegeeygent, heeft doen brengen, om hier te sullen verblyven ende wel bewaert worden alsoo datter niet vervremt noch verstrooyt en soude worden.

Soo syn Doorlucht persoonelyck my selfs in 't wegh-reysen uyt Swolle seer scherpelyck belast ende bevolen heeft.

Gevende tot dien eynde bevel ende last aen desen synen commissarium Dom-heer Meringh, dat hij hier toe een costelycke ende eierlycke tombe soude laten maecken om daer de meer-gemelte Reliquien ofte Gebeenten van dien Godtsal: Man in te leggen ende te bewaren.

Gelyck oock geschiet is; want ick selfs hebbe op den 29 Juni synde den feest-dach der H. Apostelen S.S. Petri ende Pauli 1674 de groote Gebeenten in dese tombe geleyt ende de cleyinste in eene van die daer ingezette laykens.

Mitsgaders oock in 't ander laeyken, boven op dese staende, heb ick geleyt eenige synder tanden, een stuxken van syn cappe, eenige verdorde bloentics, die omtrent syn enckel binnen-beens des slinckervoets wiessen, twee torven, die onder syn hooft lagen, nagels synder doot-kiste ende leem, daer sy van buyten rontsom mede beleemt ende bewaert was; want alle dese daerby mede gevonden syn.

Om syn grafstede ten allen tyden wederom te connen vinden, synder, terstont naer 't opnemen syner gedachte Gebeenten, tot geloofweerdicheyt twee graeuwe steenen, t zij van de kereke ofte clooster, d' eene aen 't hooft-eynde ende d' ander aen 't voeten-eynde geleyt ende met de aerde ofte sandt bedeckt ende gevult.

Verklare alles, soo ick selfs met myn eygen hant hier boven geschreven hebbe, voor Godt ende de Werelt, waerachtich te syn.

Oirconde myn eigen onderteyckeninge,

ARNOLDUS WAEYER,

Pastor, Filiusque Swollensis,

verus ocularis testis.

Op de keerzijde van dit blad schreef de opvolger van pastoor Waeyer, Joannes Daniels, deze

NOTA.

Omdat de een lade bij verdragen afviel van de ander op het cranium, soo isser een uytgenomen en dat dat daer in was in de ander gedaen, die in de tombe is.

JOAN. DANIELS,
Successor *domini* Wayeri ¹⁾.

Op het laatste blad schreef pastoor Waeyer nog de volgende bijzonderheden:

Postquam Reliquiae Pii Tomae a Kempis mihi in custodiam traditae et in sacello meo collocatae sunt miracula sequentia ejus Patrocinio ad dictas Reliquias facta attestor.

Anno 1674 tempore aestivo Virgo devota, cujus manus dextera aliquo tempore arida omnique motu ac dolore destituta atque a chirurgis derelicta erat, vovit (ubi pius Thomas a Kempis a sancta Ecclesia in Sanctorum numerum relatus esset) velle se annuatim „syn Avondt-vesten ende synen Heyligen-dach vieren”, hoc est: in ejus profesto jejunare et festum ipsum confessione ac piis exercitiis sine servili opere celebrare; ast illo nondum Sanctorum numero adscripto id peragere non potuit. Haec virgo tamen, sub meo regimine existens, in eadem intentione perstitit; interim facta confessione ac sumpta S. Eucharistia, sedens coram ejus tumba, votum, quo ante se obstrinxerat, die 6 Novembris innovavit et convalescere coepit et brevi tempore sanitati restituta est; adeo ut hac suis omnibus officiis fungeretur sicut altera, qua nunquam manca fuerat.

Praeterea varias personas dolore dentium laborantes ejus patrocinio liberatas comperi.

Insuper in sacello meo suavissimus odor, aliquoties a variis et fide dignis utriusque sexus, imo et in congregatione more nostro habita perceptus est.

Ita quoque attestor,
ARNOLDUS WAeyer.

¹⁾ Deze aantekening van pastoor Daniels heeft Mooren in zijn werk niet opgenomen.

Ook Pater E. van Schrieck, van wien Waeyer's handschrift melding maakt, stelde een proces-verbaal op van de wedervinding en opneming van onzen Thomas van Kempen ¹⁾. Hij had eene gelofte gedaan om, wanneer het lichaam mocht gevonden worden, zoovele H. Missen te lezen, als er letters zijn in deze spreuk: „Overal heb ik rust gezocht, maar nergens gevonden dan in een hoekje met een boekje: *In omnibus requiem quaesivi et nusquam inveni nisi in angello cum libello.*” Hij had het geluk het te vinden en volbracht zijne gelofte.

„Groot was aller vreugde en heerlijk het gejubel, toen met eerbiedige hulde dat dierbaar overschot, op een wit laken gelegd, in een prachtig rijtuig naar Zwolle vervoerd werd, vanwaar eene groote menigte volks kwam toestroomen, om in feestelijken optocht den stoet te vergezellen. Men hield stand bij het huis van de familie van Twenhuyzen, waar het werd bewaard tot den avond en alstoen overgebracht in de huiskerk van den pastoor de Waeyer” ²⁾.

Bij het sluiten van den vrede en het vertrek der Munstersche troepen bleven de relieken in de St. Jozefs-kapel onder de hoede van den aartspriester, pastoor Waeyer. Bij zijn vertrek uit Zwolle gelastte de keurvorst den pastoor „seer scherpelyk” de kostbare overblijfselen zorgvuldig te bewaren, „ende daerof niemant geven oft minste mededeylen”.

Die lastgeving heeft Waeyer stiptelyk volbracht, niettegenstaande hij van verschillende zijden, bij herhaling, werd lastig gevallen en geprest, om althans een gedeelte van het gebeente af te staan.

De eerste, die bij den Aartspriester stappen deed, om de relieken te bekomen, was de toenmalige Prior van het Regulieren-klooster Groenendael bij Brussel, die van den Apost. Vicarius, den Bisschop

¹⁾ Een extract van dit proces-verbaal bij Mooren, S. 279.

²⁾ Aldus de hierachter uitvoeriger besproken brochure: *De tweehonderdjarige Gedenkday.*

van Castorië een brief had weten te bekomen, waarin deze den Zwolschen pastoor mededeelde, dat het hem zeer aangenaam zou zijn, zoo Waeyer kon goedvinden, althans een gedeelte der relieken aan den Groenendaelschen Prior af te staan, opdat „dien H. Man int geselschap syner Broederen soude rusten”. Pastoor Waeyer zelf verhaalt ons in zijn *Dagboek*:

„Twee Reguliers hebben mij desen brief van syn Hooghweerden behandicht, versoekende, dat den inhoudt deses briefs voldaan moghte worden; sy hadden by haer heer Sommer¹⁾, die my hierover seer lastich viel, willende dat men hier in syn Hooghweerden van Castorien moeste verplichten; ende hij bracht my soo verre, dat ick hem verwillichde een Gebeente te sullen hebben, ende hiermede waren sy niet tevreden, maer wilden de geheele Gheraemte hebben sullende my een gebeente laten. Ick, naer haer wegh-gaen, comende by my selfs, was 't my leet, dat ick hen soo veel hadde toegestaan, soo dat ick een beslyut maeckte, hen oock geen Gebeente te sullen geven.

Daeghs hiernae quaemen sy wederom, om de gemelte Geraemte te willen hebben, ende waren verwondert, dat ick hierin weygerachtich was, omdat my syn Hooghweerden bevolen hadde sulcx te sullen doen. Gaf hen tot antwoordt, dat den heer Ceurvorst van Ceulen de gedaghte Reliquiën in mijn capelle gesonden hadde, om daer verwaert te worden ende my oock in 't wegh-gaen uyt Swolle scherpelyk bevolen hadde, dat ick deselve wel soude bewaren, ende daer-af niemant geven oft minste mededeylen; soo dat sy onverrichter saken wederom vertrocken syn”²⁾.

Twee jaren na de mislukte pogingen der Groenendaelsche Regulieren werd Waeyers standvastigheid andermaal op de proef gesteld. Nu was het de Keurvorst van Keulen zelf, die, in strijd met zijn vroeger aan Waeyer gedane lastgeving, den Aartspriester wilde bewegen om de relieken aan de Reguliere Kanunniken van

¹⁾ Een ambtgenoot van Waeyer. Sommer was pastoor te Zwolle van 15 Juli 1664 tot 31 Augustus 1679, toen hij stierf.

²⁾ *Dagboek* v. Waeyer, blz. 464.

Keulen af te staan. Leonardus Ingenrae, kapelaan-eleëmosynier van den Keurvorst, Kanunnik van de collegiale kerk te Bonn, schreef den 24 Augustus 1679 aan Waeyer en verzocht hem de relieken tegen een ontvangbewijs aan genoemde Reguliere Kanunniken ter bewaring te willen toevertrouwen, tot tijd en wijle betere tijden zouden aanbreken, die een terugvoeren der relieken naar Zwolle mogelijk zouden maken.

Waeyer had niet de minste genegenheid om naar het „soet gefluyt van den vogelaer” te luisteren; hij nam den brief voor kennisgeving aan en teekende in zijn dagboek bij het afschrift „in margine” aan: „niet beantwoort”.

Een zelfde lot wedervoer den reedsgemelden Bisschop van Castorië, Joannes van Neerkassel, die in 1683 nogmaals een poging waagde ten gunste der Groenendaalsche Kanunniken. „Pater Soly, — zoo luidt het in een Latijnschen brief, dien de Bisschop den 1 Juli 1683 aan Waeyer richtte — Prior van Groenendael buiten Brussel, verlangt vurig een gedeelte der relieken van Thomas a Kempis; mocht u aan dit verzoek willen voldoen, dan bewijst u daarmede tevens den Keurvorst van Keulen een grooten dienst. Daar binnen weinige dagen de Prior zelf naar Zwolle komt, of anders een zaakgelastigde van zijnentwege, zou ik gaarne spoedig van u vernemen, of u geneigd is aan zijn verlangen te voldoen, dan wel van meening is, dat er geen termen bestaan, om hierin genoemden Prior ter wille te zijn”.

„Hierop — zegt Waeyer — sal ick mijns dunckens niet geantwoort hebben, omdat ick van sints niet en ben, om eenige gebeenten van dese H. Reliquiën te misten ende te vervreemden, gelyck my syne ceur-vorstelycke Doorluchticheyt van Ceulen selfs in syn wegh-reysen uyt Swolle bevolen heeft”.

Gelukkig bleven de Munstersche troepen niet lang te Zwolle. Had de bezetting eenige jaren langer geduurd, de Reguliere Kanunniken waren zonder twijfel naar hun klooster Bethlehem te Zwolle teruggekeerd. Zooals blijkt uit de hierachter als bijlage opgenomen

stukken, hadden zij in vereeniging met de pastoors, den adel en de burgerij van Zwolle in dien geest reeds stappen gedaan bij den Heiligen Stoel. Waren zij teruggekeerd, dan zou het Waeyer wel niet mogelijk zijn geweest de relieken te behouden. De Kanunniken zouden ze ongetwijfeld hebben opgevraagd en verkregen en, na het vertrek der Duitsche troepen — bij de hernieuwing van den ouden staat van zaken vóór de Fransch-Duitsche invasie — naar een hunner kloosters in veiligheid gebracht hebben.

Over de verdere lotgevallen der relieken worden ons eenige belangrijke bijzonderheden meegedeeld in een artikel, bij gelegenheid van den tweehonderd-jarigen gedenkdag der opgraving van Thomas' gebeente, in de *Nieuwe IJsselbode* opgenomen ¹⁾.

„In lateren tijd — zoo verhaalt de ongenoemde schrijver — schijnt men niet zoo angstvallig meer geweest te zijn, althans verhaalt wijlen de Hoog Eerw. Heer van Kessel [Deken van Zwolle] in een schrijven aan den Heer J. Mooren, dat tusschen 1820 en 1830 een Doctor Medicinae, tengevolge van een bijzonder onderzoek verklaard had, dat van het Gebeente nog slechts de linkerzijde aanwezig was. Waar de beenderen der rechterzijde gebleven zijn, is onbekend. Ten jare 1847 verklaart Dom Pitra van de orde der Benedictijnen, uit de abdij van Solesmes, die toenmaals in ons land eene wetenschappelijke reis deed, dat aan hem door den pastoor gegeven is „maxillam tribus dentibus imbutam: het kakebeen met drie tanden” ²⁾.

¹⁾ Ook als brochure verschenen onder den titel: *De tweehonderdjarige Gedenkday der terugvinding van het Gebeente van den Godvruchtigen Thomas a Kempis*.

²⁾ In zijn *La Hollande Catholique* (pag. 121, Paris 1850) zegt Dom Pitra: „A Zwolle j'ai contemplé les restes d'à Kempis avec un tel empressement que l'on a bien voulu m'accorder un fragment insigne de sa dépouille mortelle”. Na ontvangst van het kostbare geschenk gaf Dom Pitra aan pastoor Tempelman deze verklaring af: „Ego infrascriptus monachus professus e congregatione Gallica ord. S. Benedicti attestor accepisse a. Revdo. Do. Tempelmann partem

Alsnu zijn nog aanwezig in de reliquiënkast door den Keurvorst van Keulen geschonken de beenderen der linkerzijde (wanneer namelijk het oordeel van den evengenoemde geneeskundige juist is) het geheele hoofd, de halve kinnebak met één tand, de wervelbeenen van den rug, — eenige stukjes klei, waarmede de doodkist bestreken was, eenige brokjes turf, waarop het hoofd gerust had, eenige stofjes kalk, de steeltjes der bloemen, die uit den linkervoet gegroeid waren, en nog iets van de stolen en dan nog de beenderen der rechterhand. De beenderen liggen in de kist naast elkander; het hoofd echter in een bord-papieren doos; de rechterhand in een spanen-doozje, terwijl de bloemensteeltjes en het stukje van de stolen in papier gewikkeld zijn.

De kist werd tot in 1809 bewaard in de huiskerk in de Spiegelsteeg en toen overgebracht naar de Michaels-kerk, waar ze thans nog te zien zijn. Bijzondere eer of hulde is nooit aan het stoffelijk overblijfsel bewezen, ofschoon Pastoor de Waeyer ¹⁾ twee daadzaken vermeldt, die op de aanroeping van Thomas zouden gebeurd zijn en welke, zoo zij al niet als wonderen moeten gelden, zeker toch als wonderbaar te beschouwen zijn: *si non miracula saltem mirabilia.*

Misschien heeft men wel te lang die kostbare overblijfselen van den grooten Thomas à Kempis verborgen gehouden, afgesloten in een kist op eene plaats, waar niemand ze zoeken zoude. Zeker leeft en blijft hij leven, de man, die zijne vereerders telt bij millioenen; hij leeft en zal blijven leven door zijne geschriften; maar hij kon en moest ook meer zichtbaar leven onder ons, vooral in de stad, waar hij geleefd en gewerkt heeft."

Zooals uit deze mededeelingen blijkt, is na den dood van pastoor Waeyer een gedeelte der relieken naar elders overgebracht; althans er bevindt zich thans in de reliekenkast een kleiner aantal beenderen dan er oorspronkelijk in waren. 't Is wel niet waar-

ossium pii servi Christi Thomae a Kempis, maxillam nempe tribus dentibus imbutam in Abbatia nostra Solesmensi tuto et pie perrenniterque asservandam. Testor J. A. Dom Pietra ord. S. Bened. Zwollae, 10 Sept. 1847".

¹⁾ De anonieme schrijver spreekt steeds van pastoor „*de Waeyer*"; zijn eigenlijke naam was echter Arnoldus Waeyer.

schijnlijk, dat de nazaten van den vurigen vereerder van Thomas den schat, dien Waeyer noch aan den Aartsbisschop-Keurvorst van Keulen, noch — niettegenstaande het herhaalde verzoek van zijn Bisschop — aan de ordebroeders van den Agnietenberger wilde afstaan, dat de opvolgers van pastoor Waeyer zoo weinig piëteit zouden gehad hebben, dat zij een gedeelte der relieken zouden geschonken hebben aan eene protestantsche kerk.

Nogthans, hoe onwaarschijnlijk ook, de mogelijkheid bestaat en daaruit volgt, dat Jhr. Salvador inderdaad in eene protestantsche kerk eenige relieken van Thomas kan ontdekt hebben, — ofschoon ook in dit geval zijn bericht, dat hij daar den schedel van Thomas gemeten heeft, nog wel een nadere toelichting behoeft. Immers blijkens het zoeven meegedeelde, rust het hoofd van Thomas in de katholieke St. Michaël; nu is het wel waar, dat de schrijver der *Navolging* een uitstekend hoofd had, maar dat hij onder de „bicephalen” gerangschikt moet worden, schijnt mij een wel wat al te gewaagde bewering.

Om hieromtrent zekerheid te hebben, wendde ik mij tot den Weleerw. Zeergeleerden Heer J. Vermeer Azn., Predikant te Zwolle, met verzoek mij wel te willen berichten, of te Zwolle in een der protestantsche kerken ook eenige relieken van Thomas a Kempis bewaard werden. Na een nauwkeurig onderzoek ingesteld te hebben, antwoordde Ds. Vermeer mij den 25 Mei j. l.:

„Naar aanleiding uwer missive van 11 dezer heb ik de eer u te antwoorden:

Dat voorzooveel ik heb kunnen nasporen (en ik weet niet dat één hoekje der St. Michiel, der Bethlehemsche en der Boerenkerk van mij niet onderzocht is geworden) geen deel der gebcenten van den nu zaligen Thomas à Kempis in eene van de drie genoemde kerken bewaard wordt.

Wel bevond zich in de (voormalige) Sacristie van de St. Michaëlkerk eene eikenhouten kast in den muur gemetseld, volstrekt niet sierlijk; maar zij was geheel *ledig* en bevatte niets bijzonders. Ik heb altijd verondersteld, dat zij, na de Reformatie, eerst daarin geplaatst

was, wellicht om het Avondmaals-servies daarin te bergen; trouwens zij had niets van een relieken-kast.

Trouwens pastoor Arnoldus Waeyer zou dat gebeente in geen protestantsche kerk geborgen hebben, en had hij 't in 1672 gedaan, hij zou er wel voor gezorgd hebben, dat het *daar* niet gebleven ware.

Jhr. Salvador heeft zich mijns inziens *wel* vergist."

Inderdaad, dat heeft hij en meer dan dat. „Errare humanum est", maar over zulk een groot man als Thomas a Kempis en dan nog wel op zulk een magistralen toon te durven schrijven, zonder zich eerst voldoende op de hoogte der zaak gesteld te hebben, is eene daad, die, mijns inziens, niet zonder protest mocht blijven.

Het gebeente van den vromen Agnietenberger rust nog steeds in de katholieke St. Michaël te Zwolle. Toen in plaats van de oude waterstaatskerk in de Nieuwstraat, door de onvermoeide zorgen van den ijervollen Herder, den Zeer Eerw. Heer N. A. van Balen, in de onmiddellijke nabijheid der oude kerk ter eere van den H. Aartsengel een schoone gothieke tempel was verzezen, welke met zijn slanken, rijzigen toren een der meest monumentale gebouwen van Zwolle uitmaakt, werd aan het stoffelijk overschot van den grooten Kempenaar in de sacristie van de nieuwe kerk een voorloopige rustplaats gegeven. Daar heb ik, nog slechts weinige weken geleden, met eigen oogen mij kunnen overtuigen, dat alles zich nog in denzelfden toestand bevindt, waarin het verkeerde toen in 1872 de hierboven aangehaalde brochure: *De tweehonderdjarige Gedenkdag* enz. geschreven werd.

De „costelycke ende cierlycke tombe", welke naar het verhaal van pastoor Waeyer door den Keurvorst van Keulen geschonken werd, is, helaas, zwaar beschadigd. Van de engelen-kopjes, die oorspronkelijk de vier bovenhoeken der kist versierden, zijn er twee afgevallen en het geheel — waarom het verzwegen — ziet er vervallen uit: deze sarkophaag is den grooten man zeer zeker onwaardig.

't Wordt meer dan tijd, dat Thomas a Kempis de eer ontvange, waarop hij ten volle recht heeft, eene eer hem al le lang onthouden, dat zijn gebeente worde bijgezet in eene hem waardige tombe en boven zijn graf een monument verrijze, dat getuigt van onze diepe vereering voor den man, die door zijn onnavolgbaar schoone en verhevene *Imitatio* niet alleen zich zelf maar ook ons vaderland met onsterfelijke glorie gekroond heeft.

„Wie daarvoor sympathie gevoelt moge het doen blijken”, schreef Mr. van Doorninck in 1881, en zijn woord vond weerklank. Na het verschijnen van de reeks van werken door Zwolle's geleerden pastoor, wijlen den hoogleeraar Mgr. O. A. Spitzten, aan de handhaving van Thomas' rechten gewijd, vormde de kanunnik van Wolvega, de Hoogeerw. Heer L. B. Mulder, in overleg met eenige vereerders van den schrijver der *Imitatio*, eene commissie van voorbereiding tot verwezenlijking van het plan, reeds jaren geleden ontworpen en herhaaldelijk besproken maar telkens weer opgegeven: de oprichting van een monument ter eere van Thomas a Kempis. Dank zij den volhardenden ijver van Kanunnik Mulder, die hoe hoog bejaard ook nog altijd beschikt over de frissche krachten der jeugd, is de commissie thans zoover gevorderd, dat aan het plan reeds een begin van uitvoering is gegeven door het uitschrijven eener prijsvraag voor een gedenkteeken, dat ter eere van Thomas a Kempis in de nieuwe St. Michael te Zwolle zal worden opgericht.

De oprichting van het monument is dus verzekerd, maar met recht heeft de commissie verklaard, dat zij er zeer veel aan hecht dat plan uit te voeren op eene wijze, die de nagedachtenis van den schrijver der *Imitatio* waardig zal zijn. Daartoe nu zijn de ingekomen bijdragen niet voldoende; wie dus sympathie voor deze schoone zaak gevoelt — en welk Nederlander, welk katholiek Nederlander vooral, zou dit niet — haaste zich op klinkende wijze daarvan blijk te geven, opdat spoedig glansrijk moge ver-

goed worden wat Nederland eeuwen lang ten opzichte van den grooten Agnietenberger verzuimd heeft ¹⁾.

Kampen.

B. P. VELTHUIJSEN, Pr.

¹⁾ Volgaarne vereenigt de redactie van *De Katholiek* zich met dezen wensch van den Eerw. Schrijver. Uit het rondgezonden *Programma voor den wedstrijd* — dat gratis verkrijgbaar is bij den secretaris der jury (W. B. G. Molkenboer, Vossiusstraat 50, Amsterdam) — voegen wij daar nog bij, dat de gelegenheid tot inzending van ontwerpen open blijft tot 15 Januari 1895. Over aard en stijl van het gedenk-teeken (Nederlandsche stijl van de vijftiende eeuw) alsmede over de voorwaarden van den wedstrijd geeft het *Programma* volledige inlichting. Er zijn twee prijzen uitgelooft: een van *duizend* en een van *vijfhonderd* gulden. De jury bestaat uit de navolgende leden: Dr. H. J. A. M. Schaepman, Voorzitter; Dr. P. J. H. Cuypers; Ad. Delvigne; G. W. van Heukelum; Nic. Molenaar; Jhr. Mr. Victor de Stuers en W. B. G. Molkenboer, Secretaris. Intusschen worden aanvullende bijdragen voor het gedenk-teeken, dat op die wijze een kunstrijke en alleszins waardige hulde belooft te worden, in ontvangst genomen door den penningmeester der commissie, den Z. Eerw. Heer W. F. Weitjens, Pastoor te Joure (Friesland). Moge de deelneming de verwachting nog overtreffen.

NOOT VAN DE REDACTIE.

BIJLAGEN ²⁾.

A.

DAGBOEK VAN ARNOLDUS WAEYER, PASTOOR TE ZWOLLE,
BLZ. 390 (1672 JULIJ).

Den 30 dezes hebben de Canonieken-Regulieren van ons, soo Geestelycke als wereltlycke, Getuigenisse der waarheyt versocht, om

²⁾ Hier volgen als bijlagen, behalve het reeds gemelde verzoekschrift ten gunste der Reguliere Kanunniken, twee brieven aan pastoor Waeyer gericht, welke op de relieken van Thomas betrekking hebben.

desen naer Romen te senden, ten eynde datse hier in haer clooster Bethlehem moghten herstelt worden, luydende aldus:

Eminentissimi et Reverendissimi Patres, Domini Clementissimi!

Nos Pastores, Nobiles ac Cives urbis Swollae in Provincia Transisalana Diocesis Ultrajectensis infrascripti hic attestamur, Nobis et Concivibus nostris antiquitus notum esse, quod Canonici Regulares ordinis S. Augustini quondam Possessores Monasterii Bethlehem nuncupati et ejusdem Templi non aliter quam ob Fidem Catholicam ab Haereticis Calvinistis ex hac civitate Swollana expulsi sint circa Annum 1580.

Jam autem cum singulari Clementia divina armis Catholicis haec nostra Civitas illis erepta sit, hinc nos ac communitatem nostram ex animo desiderare et anhelare reditum ac restitutionem eorundem Canonicorum Regularium in praedictum Monasterium licet destructum et Templum unicum illis superstes in tota Provincia supradicta, in venerationem Piissimi Patris ejusdem Ordinis ac Servi Dei Thomae a Kempis, qui Suburbii nostris ad S. Agnetis Montem exemplariter vixit, devote scripsit ac tandem mortuus et sepultus jacet.

Propterea humiliter supplicantes Eminentias vestras, ut autoritate a Sanctissimo Domino nostro Papa Clemente decimo sibi concessa inhibere non graventur, ne a quibuscunque aliorum Ordinum Religiosis sive Regularibus sive non Regularibus, in Societate quomodocunque nuncupata viventibus, praedictum Canonicorum Regularium Monasterium Bethlehem nuncupatum quamvis destructum et Templum adhuc integrum annexosque reditus occupare queant sive illis a quibuscunque Superioribus assignari. In quorum fidem haec subsignavimus. Datum Swollae, 30 Julii 1672.

Van dese gemelde Heeren geeft den Heer Leonardus Ingenrae, Capellaen van den Doorluchtighsten Cheurvorst van Ceulen, dese getuygenisse:

Eminentissimi et Reverendissimi Patres, Domini Clementissimi!

Ego infrascriptus ad veritatis testimonium dandum vocatus fidem facio supradictos Reverendos Dominos esse Pastores et reliquos Illustres Consultissimos et Magnificos Incolas ac Cives Civitatis Swollensis sitae in Provincia Transisalana et nuperrime felicibus Serenissimi Principis Electoris Coloniensis et Principis Monasteriensis

armis occupatae; quod attestor cum soliti mei et proprii sigilli appositione et manuspropriae subscriptione. Swollae, 30 Mensis Julii 1672.

Leonardus Ingenrac, Prothonotarius Apostolicus, Archidiaconalis collegiatae Bonnensis Canonicus, Serenissimi ac Reverendissimi Archiepiscopi ac Principis Electoris Coloniensis Sacellanus Major, Eleemosynarius ac sacrarum Caeremoniarum Magister.

B.

ARCHIEF VAN DE PAROCHIE VAN DEN H. MICHAEL
TE ZWOLLE.

Admodum Reverende et Amplissime Domine Pastor!

Simul atque redii mox tres Ducaton. deposui ad manus R. P. Lectoris. Nequivi citius gratias agere, quod statim me febris lecto affixerit, quacum adhuc confictor, sed uti videtur remittente, destitutus omni cibi appetitu. Gratias itaque nunc paucis ago ei pro mutuo datis pecuniis et pro omnibus benevolentiae exhibitis signis et doleo quod longiore non valuerim uti colloquio admodum reverendae Dominationis vestrae; idcirco nunc peto per litteras erudiri ad pauca sequentia :

1. Quantum distet Windesheim Daventria et versus quam plagam ?
2. Quantum item et versus quam plagam Mons S. Agnetis ?
3. Quantum Windesheim a monte ?
4. An et ubi in tractu Isalae in vicinia habitarint Benedictini, Cistercienses, Praemonstratenses, Carthusiani ?
5. Desidero tria Alexandri VII vota breviter repeti. Item quo anno flagitarit et impetrarit Thomae nostri effigiem Swollis ? Et quanto cam in honore habuerit. Denique rogo mihi ad tempus transmitti Chronicon Montis S. Agnetis, quod mihi per hanc aestatem est summe necessarium nec aliunde habere queo ; restituum quam fidelissime.

Audivi etiam aliquando Coloniae, quod Albert et Isabella Belgii Principes postularint Thomae nostri beatissimi reliquias exhumare

atque tunc voluerint vitam ad Rotam Roman mittere pro beatificatione; quod subsit veri anhelo etiam scire. Atque haec sunt, adm. Reverende et Amplissime Domine Pastor, ad quae in praesentiarum desidero responsum. Nuperam salutem mihi ad celsitudinem meum impositam nequii adhuc deponere, quod statim a reditu inceperim occumbere. Doluit tamen summopere D. Zühr Muhlen, Vice-Cancellarius Monasteriensis, quod de mea excursione nihil rescierit adeoque per me non valuerit officiosissimam salutem ad vestram Amplitudinem transmittere. Tempus ordinarium paroxysmi cogit me abrumpere ac valedicere suo adm. Reverendo et Amplissimo Domino, cum contestatione tamen quod sim perpetuus

Adm. Reverendae et Amplissimae vestrae Dominationis,

Servus

HENR. BRUWER.

Noucom. $\frac{8}{18}$ Junii 1679.

P. S. Jam haec paravi et solum nondum clausi, cum ecce hodie circa undecimam mihi eae asportantur, quas placuit Adm. Reverendae Dominationi vestrae sub 14 elapsi Maji ad me exarare gratissimas, in quibus ubi nonnihil restitutus fuero hinc inde aliquam elucidationem petam. Hinc me commendo ut in litteris. E lecto, post tertiam, feria secunda Pentecostes.

Mynheer

Mynheer Arnoldus Waeyer wonende op de Spiegelsteeg tot Swoll.
De bode is betaelt.

C.

ARCHIEF VAN DE PAROCHIE VAN DEN H. MICHAEL TE ZWOLLE.

Reverendissime et Amplissime Domine!

Injuria temporis coegit nos thesaurum Capituli nostri ad latebras mittere et quasi humo contegere; cum et inde oriretur rumor, procuravit Reverendissimus pia memoriae cum nobis insciis ad

alium locum clam transferri. Rescivit tamen hoc Illustrissimus Princeps Monasteriensis, qui desiderat eum in domestico suo oratorio collocare, sicuti Lator harum plenius referet. Credimus Patrono nostro magis gloriosum futurum si publice exponatur et honoretur in tam digno loco quam quod cogatur latere absconditus, dummodo non publicetur ejus eae sunt aut a quo fuerint exceptae reliquiae propter periculum capituli nostri. Quamobrem nobis non erit ingratum, quod Reverendissima et Amplissima Dominatio vestra dignetur concedere praefato Illustrissimo Principi potestatem praedictas reliquias transferendi ad talem usum, data apocha vel reversali, se omni tempore quando rogatus fuerit ab habentibus jus depositum repetendi restitutum. Cum Patrono nostro jungimus preces, ut Deus dignetur Reverendissimam et Amplissimam Dominationem vestram diu conservare incolumem. Vale

Reverendissime et Amplissime Domine ¹⁾.

¹⁾ De onderteekening ontbreekt. Van het oorspronkelijke folio-blad is het onderste gedeelte afgesneden.

WED. J. R. VAN ROSSUM.

